

Dimensjonering ph.d.

Grete Dyb
Visedekan forskning og forskerutdanning
Universitetet i Oslo
November 2025

Innhold

1. Systemmeldingen fra regjeringen
2. Hva vil regjeringen
3. Hva forventer regjeringen fra universitetene
4. Ekspertgruppe oppnevnt – oppfølging fra MED
5. Utdypende tallmateriale fra NFR

System- meldingen

[Meld. St. 14 \(2024–2025\) - regjeringen.no](#)

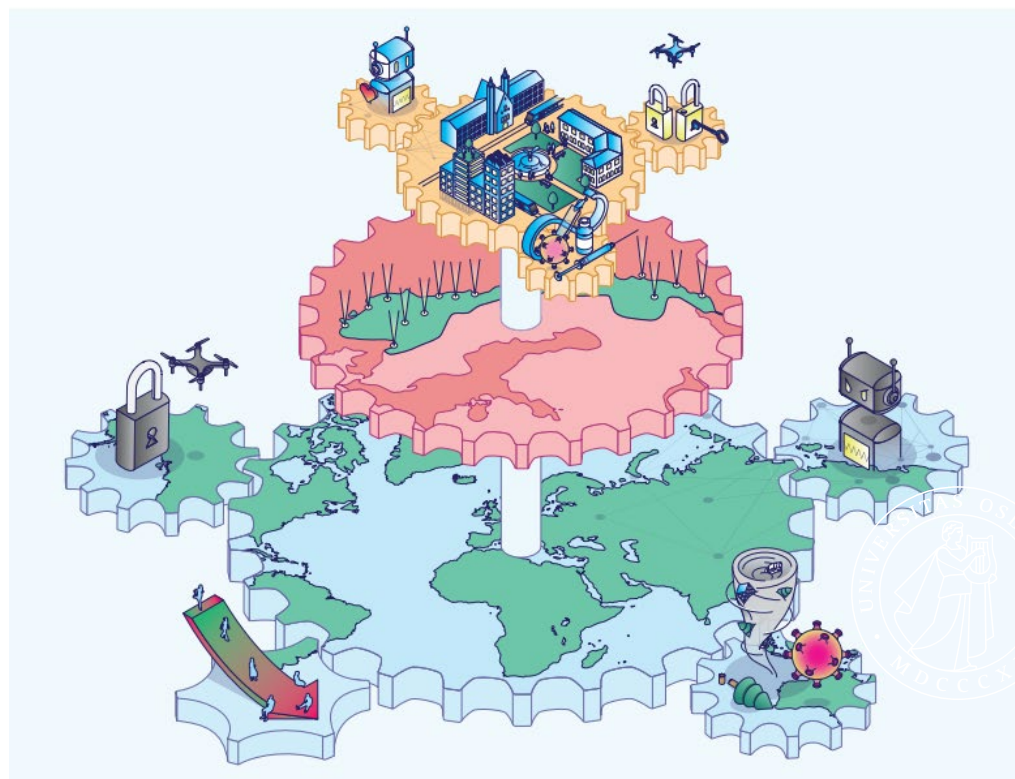
Tilråding fra Kunnskapsdepartementet 21. mars 2025 om Sikker kunnskap i en usikker verden blir sendt Stortinget.
Godkjent i Statsråd samme dag.

Meld. St. 14

(2024–2025)

Melding til Stortinget

Sikker kunnskap i en usikker verden

System-meldingen

[Meld. St. 14 \(2024–2025\) - regjeringen.no](#)

Boks 5.1 Strategi for å øke næringslivets investeringer i forskning og utvikling

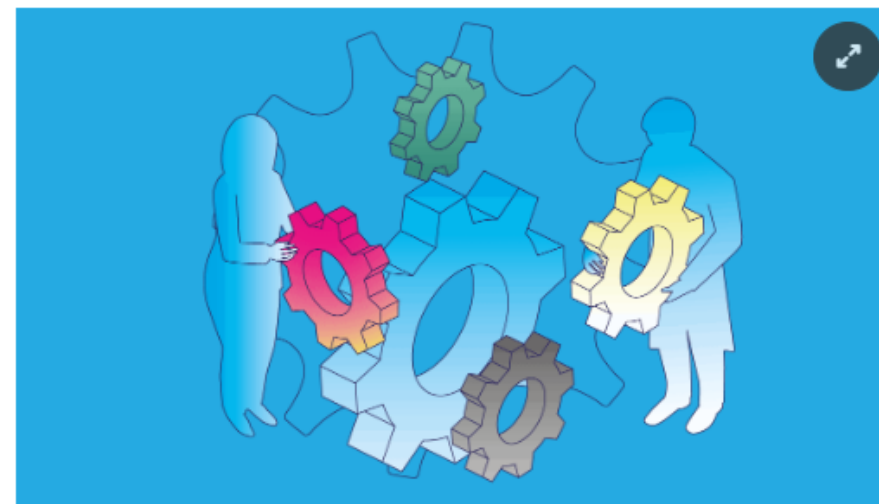
Regjeringen har tre hovedgrep for å øke andelen FoU i næringslivet.

Legge til rette for at næringslivet har tilstrekkelig med kompetanse

Regjeringen skal blant annet

- styrke ordningen med doktorgrader i næringslivet (nærings-phd.)
- lyse ut midler til minimum åtte nye Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI), og utvikle denne ordningen til å bli mer relevant for næringslivet
- utrede behov, muligheter og barrierer for å tiltrekke og beholde høyt kvalifiserte utenlandske forskningsmedarbeidere

6 Forskerkompetanse i bredden av arbeidslivet

Figur 6.1

6.1 Forskerkompetanse i arbeidslivet for målrettet omstilling

Kompetansepolitikken er viktig for omstillingen og verdiskapingen i fremtiden. Forskning viser at det er en klar sammenheng mellom ansatte med forskerkompetanse og økt bruk av forskning i arbeidslivet. I en tid med store behov for omstilling, er det avgjørende at relevant doktorgradskompetanse kommer samfunnet til gode på best mulig vis.

System- meldingen

[Meld. St. 14 \(2024–2025\) - regjeringen.no](#)

Til tross for et økende behov for kompetanse og forskning i arbeidslivet viser *Doktorgradsundersøkelsen 2019* at doktorgradsutdannede som jobber utenfor academia, i begrenset grad opplever å få brukt sin spisskompetanse. Knapphet på kompetanse og begrensede budsjetter fremover krever at vi gjør nødvendige omprioriteringer som kan gjøre forskerutdanningen mer arbeidsrelevant slik at den i større grad imøtekommer samfunnets behov. Problemstillingen blir ikke mindre viktig i lys av utviklingen de siste to årene, med en nedgang i antall doktorgrader. Det er behov for å se nærmere på dagens organisering av doktorgradsutdanningen og utvikle en målrettet dimensjoneringspolitikk for en fremtidsrettet forskerutdanning som kan imøtekomme både akademias og arbeidslivets behov for rekruttering av forskerkompetanse og fagkompetanse.

En vedvarende utfordring med doktorgradsutdanningen er at mange bruker lang tid på å gjennomføre utdanningen, og at en for stor andel aldri fullfører. Lang gjennomføringstid legger beslag på arbeidskraft og kompetanse som samfunnet trenger. Normert tid er tre til fire år (fire år inkluderer ett års annet karrierefremmende arbeid) ikke medregnet permisjoner og sykefravær. De fleste bruker lengre tid, og de siste ti årene har antall kandidater som har gjennomført seks år etter oppstart ligget ganske stabilt på omtrent 65 prosent. ¹¹ Etter ti år er det derimot fortsatt 20 prosent som ikke har gjennomført. Blant disse antas de fleste å aldri gjennomføre. ¹² Årsakene til forsinket eller manglende gjennomføring er sammensatte. ¹³ Et doktorgradsprosjekt er avhengig av mange faktorer, som tilgang til data, god og tilstrekkelig veiledning, et inkluderende arbeidsmiljø, publisering og fremdrift hos samarbeidspartnere. Stipendiater gjennomfører også ofte prosjektet i en livsfase med store endringer der mange blant annet etablerer familie. Internasjonale undersøkelser har vist at doktorgradskandidater i økende grad er utsatt for et høyt nivå av stress, depresjon og angst. ¹⁴ Det er et betydelig potensial for å styrke gjennomføringen av doktorgradsutdanningen ved bedre og mer tilrettelagt oppfølging av kandidatene. Lang gjennomføringstid og manglende gjennomføring er en stor belastning for den enkelte, og utgjør i tillegg også et betydelig tap av ressurser og arbeidskraft for samfunnet.

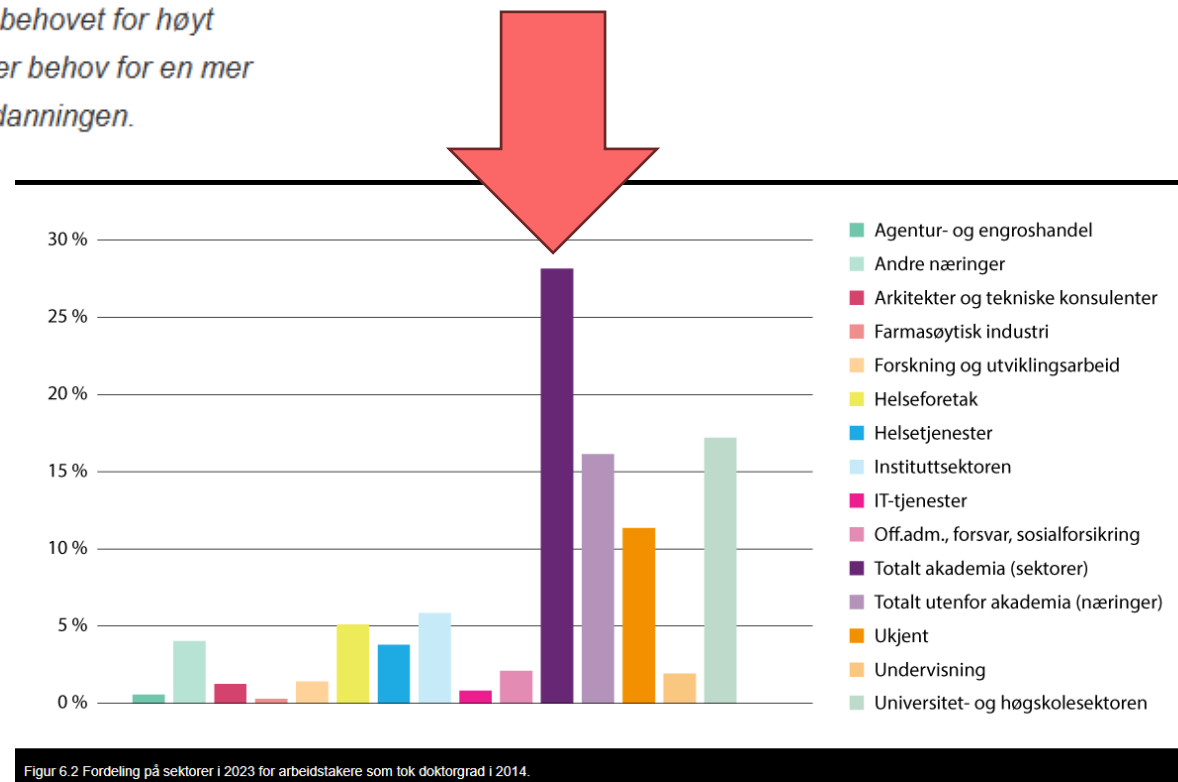
6.2 Drivere for vekst og ressursbruk i doktorgradsutdanningen

Antallet doktorgrader i Norge har økt fra omtrent 400 i 1990 til 1600 i 2023. De doktorgradsuttannede utgjør verdifull arbeidskraft i bredden av arbeidslivet, men det er lite som tyder på at veksten drives av behov i virksomhetene utenfor akademien. Det brukes betydelige ressurser på doktorgradsutdanningen, men gjennomføringen i utdanningen er vedvarende lav.

6.3 Doktorgradskandidatenes karriere og arbeidslivsrelevans

Undersøkelser viser at doktorgradsutdannede ofte ikke får utnyttet spisskompetansen sin i arbeidslivet, til tross for at behovet for høyt kvalifisert arbeidskraft er stort i flere sektorer. Det er behov for en mer målrettet dimensjonering og justering av forskerutdanningen.

Ferdigutdannede doktorer får seg raskt arbeid, og arbeidsledigheten i denne gruppen er svært lav. Flertallet av doktorgradskandidater ender opp i arbeid utenfor universitets- og høyskolesektoren, se figur 6.2. Til tross for at kun 40 prosent av kandidatene i *Doktorgradsundersøkelsen 2019* ¹⁵ så for seg en karriere utenfor akademien, arbeider nesten 70 prosent av doktorgradskandidatene utenfor et universitet eller høyskole fem år etter disputasen, og andelen stiger ytterligere ti år etter disputasen. ¹⁶

System- meldingen

[Meld. St. 14 \(2024–2025\) - regjeringen.no](#)

6.5 Virkemidler for dimensjonering av doktorgradsutdanningen

Det er utviklet flere virkemidler rettet mot arbeidsrelevant doktorgradsutdanning. Det er imidlertid ikke utført en helhetlig vurdering av disse virkemidlene opp mot samfunnets behov for forskerkompetanse.

6.6 Regjeringens vurderinger og tiltak

Regjeringen vurderer at det er behov for flere arbeidstakere med forskerkompetanse innenfor områder med store omstillingsbehov. Dette fordrer en målrettet dimensjonering og vurdering av dagens doktorgradsutdanning, samt en mer strategisk internasjonal rekruttering av både studenter og forskere. En god dimensjonering av doktorgradsutdanningen må ta hensyn til behovene både i akademia og i arbeidslivet.

Innhold

1. Systemmeldingen fra regjeringen
2. Hva vil regjeringen
3. Hva forventer regjeringen fra universitetene
4. Ekspertgruppe oppnevnt – oppfølging fra MED
5. Utdypende tallmateriale fra NFR

Regjeringen vil

UNIVERSITETET
I OSLO

Regjeringen vil

- iverksette en gjennomgang av hvordan rammetilskudd til UH-sektoren disponeres til doktorgradsutdanning ved institusjonene. Gjennomgangen skal også inkludere en analyse av effekten av dagens arbeidslivsrettede doktorgradsutdanninger.
- sette ned en ekspertgruppe som skal vurdere dimensjonering av doktorgradsutdanningen. Vurderingen skal ta hensyn til samfunnets behov for kompetanse i lys av omstillingsbehov og en fremtidig reduksjon i arbeidsstokken. Ekspertgruppen får mandat til å fremme konkrete forslag til myndigheter og institusjoner.
- sende på forkortet høring et forslag om å fjerne krav til at stipendiater og postdoktorer skal gjennomføre norskopplæring
- igangsette et arbeid for å styrke den strategiske tilnærmingen med å rekruttere og beholde internasjonale studenter og forskere som skal bidra til å dekke fremtidens kompetansebehov. Arbeidet vil gjøres i tett dialog med universitets- og høyskolesektoren. I arbeidet skal det gjøres en vurdering av barrierer og behov for regelverksendringer og nye virkemidler, inkludert innretningen av studieavgiftsordningen og virkemidler for språkopplæring av forskere.
- vurdere å opprette en rekrutteringsenhet som skal formidle og koble nasjonale og internasjonale forskere med virksomheter, og ha en særlig rolle i å bistå internasjonale forskere i rekrutterings- og søknadsprosesser
- vurdere et pilotprogram for rekruttering av internasjonale forskere med spisskompetanse innenfor prioriterte områder
- videreutvikle statistikken for å følge doktorgradsuttannedes karriereutvikling

Innhold

1. Systemmeldingen fra regjeringen
2. Hva vil regjeringen
3. Hva forventer regjeringen fra universitetene
4. Ekspertgruppe oppnevnt – oppfølging fra MED
5. Utdypende tallmateriale fra NFR

Regjeringen forventer fra universitetene

Regjeringen forventer

- at universiteter og høyskoler gjør en aktiv vurdering av behovet for faglig dimensjonering av forskerutdanningen ved egen institusjon, både med hensyn til egne behov for forskerrekruttering og organisering av forskningsaktiviteter og med hensyn til arbeidslivets behov for forskerkompetanse
- at universiteter og høyskoler styrker målrettet arbeid med å identifisere årsaker til at mange kandidater ikke gjennomfører doktorgradsutdanningen, og legger til rette for at flere fullfører
- at norsk næringsliv og universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter styrker samarbeidet om doktorgradsutdanningen

Innhold

1. Systemmeldingen fra regjeringen
2. Hva vil regjeringen
3. Hva forventer regjeringen fra universitetene
4. Ekspertgruppe oppnevnt – oppfølging fra MED
5. Utdypende tallmateriale fra NFR

Ekspertgruppe skal gjennomgå doktorgradsutdanninga

Pressemelding | Dato: 02.02.2026

Regjeringa oppnemner no ei ekspertgruppe som skal vurdere korleis framtidas doktorgradsutdanning bør sjå ut for å kome heile samfunnet til gode.

Ekspertgruppa skal leiast av professor Silje Haus-Reve.

Vil sørge for at doktorgradsutdanningane er relevante

– På 20 år er talet på dei som tek doktorgrad meir enn dobla. Samstundes er det uvisst kor godt denne veksten treff behovet for utvikling, verdiskaping og kompetanse, både i akademisk og i arbeidslivet. Vi treng ei heilskapleg vurdering av korleis framtidas forskarutdanning bør sjå ut for å treffe best mogleg, og det sørger vi for no, seier forskings- og høgare utdanningsminister Sigrun Aasland (Ap).

Tiltaket om å etablere ei ekspertgruppe blei først omtalt i regjeringa si stortingsmelding om forskningssystemet som blei lagd fram i mars 2025, [Meld. St. 14 \(2024–2025\) Sikker kunnskap i en usikker verden](#).

Rapport klar mars 2027

Kvalitet i forskarutdanninga skal vere eit førande prinsipp for arbeidet til ekspertgruppa.

Ekspertgruppa skal gjere vurderingar og tilrå tiltak separat for desse fagområda:

- Helse
- Samfunnsfag og humaniora
- Teknologi og naturvitskap

Sammensetjinga av ekspertgruppa

Ekspertgruppa består av ni medlemmar som til saman har brei kompetanse om forskingssektoren og forskarutdanninga, og om norsk og internasjonalt arbeidsliv.

I tillegg til leiar Silje Haus-Reve, professor i innovasjon og regionale studiar ved UiS og forsker II ved Norce, består ekspertgruppa av desse medlemmane:

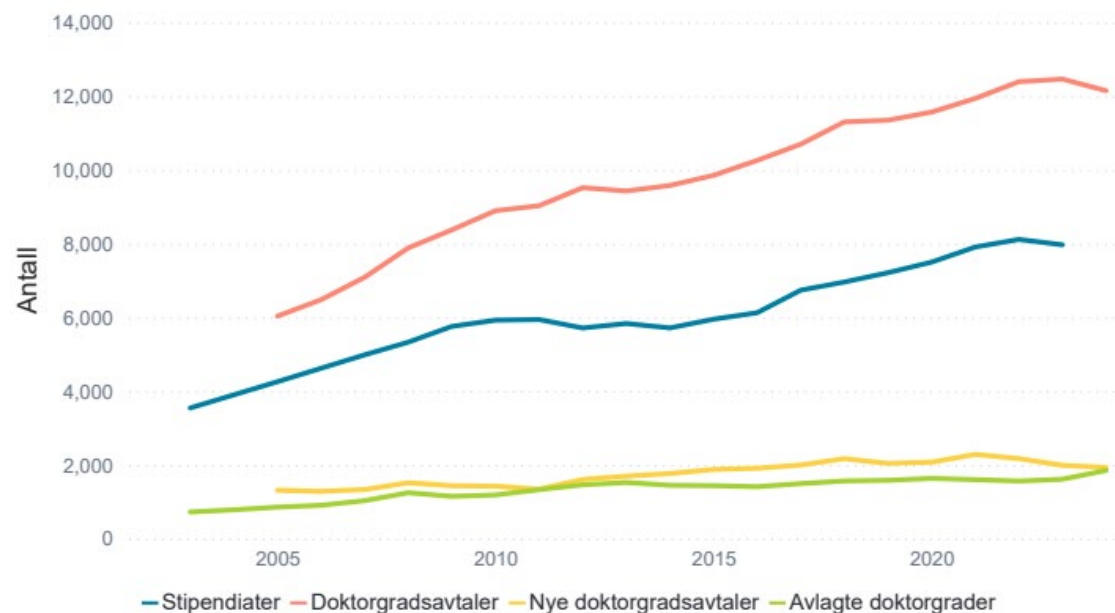
- Jonas Stein, viserektor, UiT (nestleiar)
- Jan Magnus Aronsen, førsteamanuensis, UiO/ OUS
- Asgeir J. Sørensen, professor, NTNU
- Linn Merete Sandvoll, leiar og nærings-PhD-kandidat, Kongsberg Defence & Aerospace
- Lise Rye, professor, NTNU
- Taran Thune, professor, UiO/ forsker I, NIFU
- Bjarte Bye Løfaldli, forskingsleiar, Kristiansund kommune, førsteamanuensis, HiIMolde
- Lene Tanggaard Pedersen, professor, Aalborg Universitet

Medlemmane skal ikkje representere sin eigen institusjon eller organisasjon, men deltek i kraft av si personlege ekspertise og erfaring.

Innhold

1. Systemmeldingen fra regjeringen
2. Hva vil regjeringen
3. Hva forventer regjeringen fra universitetene
4. Ekspertgruppe oppnevnt – oppfølging fra MED
5. Utdypende tallmateriale fra NFR

NFR tallmateriale

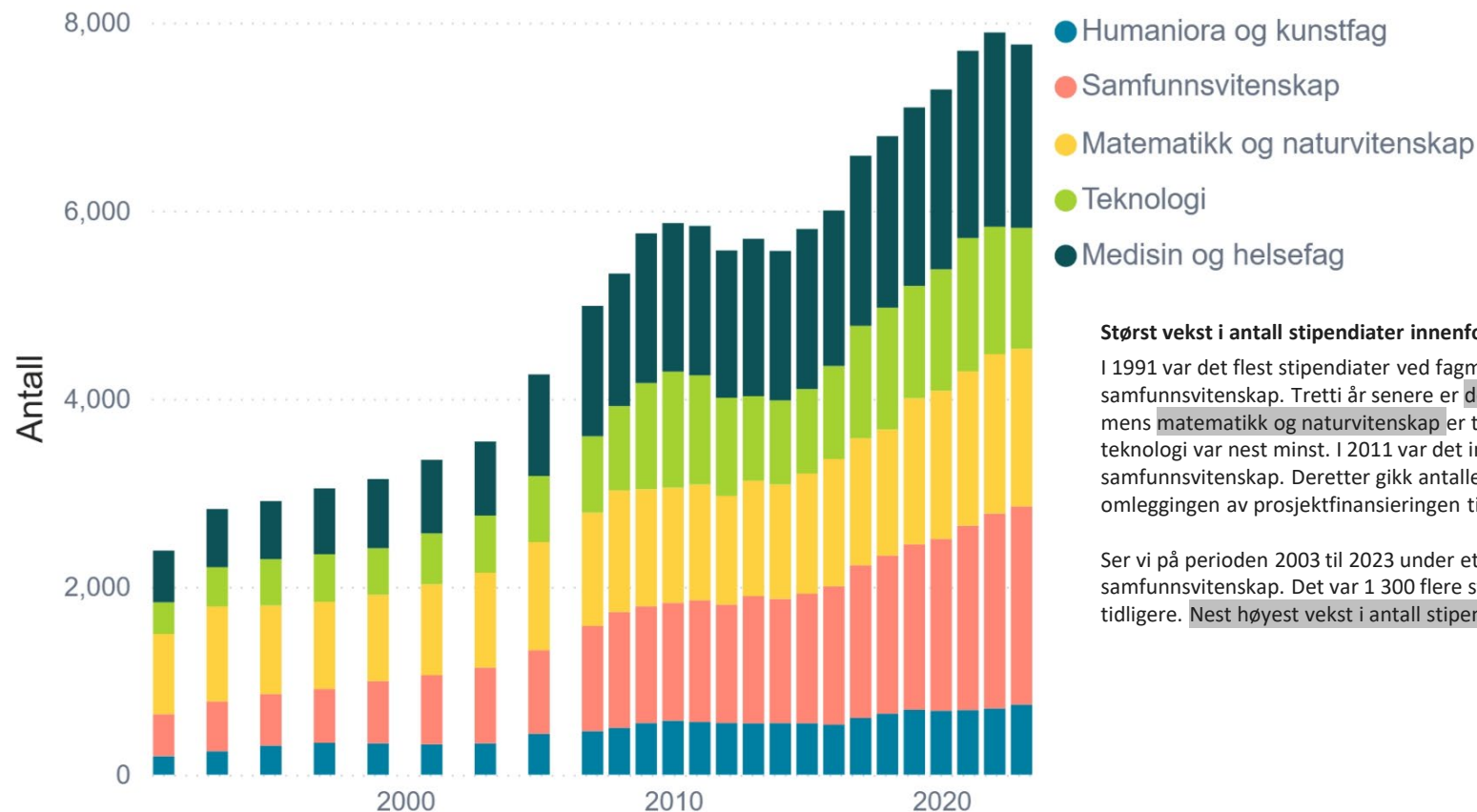
Antall avlagte doktorgrader i perioden 2003 til 2024 er mer enn doblet, fra 723 til 1850. Samtidig ser vi at antall doktorgradsavtaler, som her er måltallet for antall ph.d.-kandidater som er forventet å disputere, har vokst fra 6 000 i 2003 til over 12 000 i 2023.

I 2023 var det registrert over 6 ganger så mange doktorgradsavtaler som det ble tatt opp nye ph.d.-kandidater. Forholdstallet mellom nye doktorgradsavtaler og antall aktive doktorgradsavtaler har i perioden 2013 til 2022 ligget rundt 5,5.

Gjennomsnittlig gjennomføringstid fra opptak på forskerutdanningen til disputas har i perioden 2013 til 2024 variert mellom 5,2 og 5,5 år. Dette forholdstallet har dermed vært stabilt.

¹ Antall doktorgradsavtaler gjelder for våren 2024, og antall nye doktorgradsavtaler i 2024 samlet er et estimat. Endelige tall er ikke tilgjengelige i DBH før høsten 2025. Oversikt over antall stipendiater i 2024 blir tilgjengelig hos SSB i oktober 2025.

Fagområde stipendiater

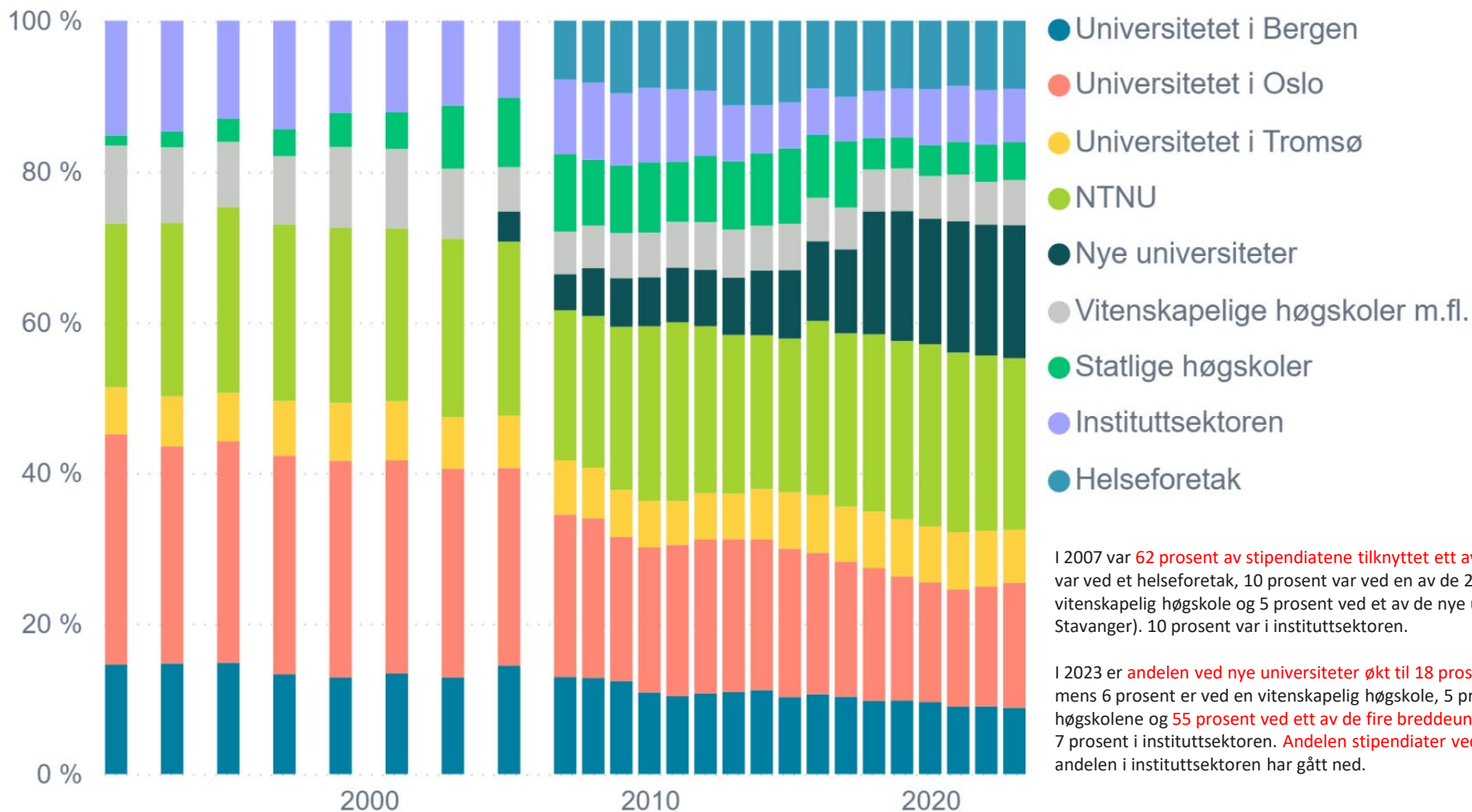
Størst vekst i antall stipendiater innenfor samfunnsvitenskap

I 1991 var det flest stipendiater ved fagmiljøer innenfor matematikk og naturvitenskap, fulgt av medisin og helsefag og samfunnsvitenskap. Tretti år senere er det flest stipendiater innenfor samfunnsvitenskap, tett fulgt av medisin og helsefag, mens matematikk og naturvitenskap er tredje størst. Humaniora og kunsthøgskolefag hadde færrest stipendiater i hele perioden, mens teknologi var nest minst. I 2011 var det imidlertid like mange stipendiater i teknologi som i matematikk og naturvitenskap og samfunnsvitenskap. Deretter gikk antallet teknologi-stipendiater betydelig ned på midten av 2010-tallet som følge av omleggingen av prosjektfinansieringen til rundsummer hos Forskningsrådet.

Ser vi på perioden 2003 til 2023 under ett, finner vi at antall stipendiater har økt i alle fagområder, men mest innenfor samfunnsvitenskap. Det var 1 300 flere stipendiater ved fagmiljøer innenfor samfunnsvitenskap i 2023 enn det var 20 år tidligere. Nest høyest vekst i antall stipendiater i perioden 2003–2023 hadde medisin og helsefag.

Kilde: SSB, Forskerpersonale, tabell 13921 (delvis)

Ansettelsessted stipendiater

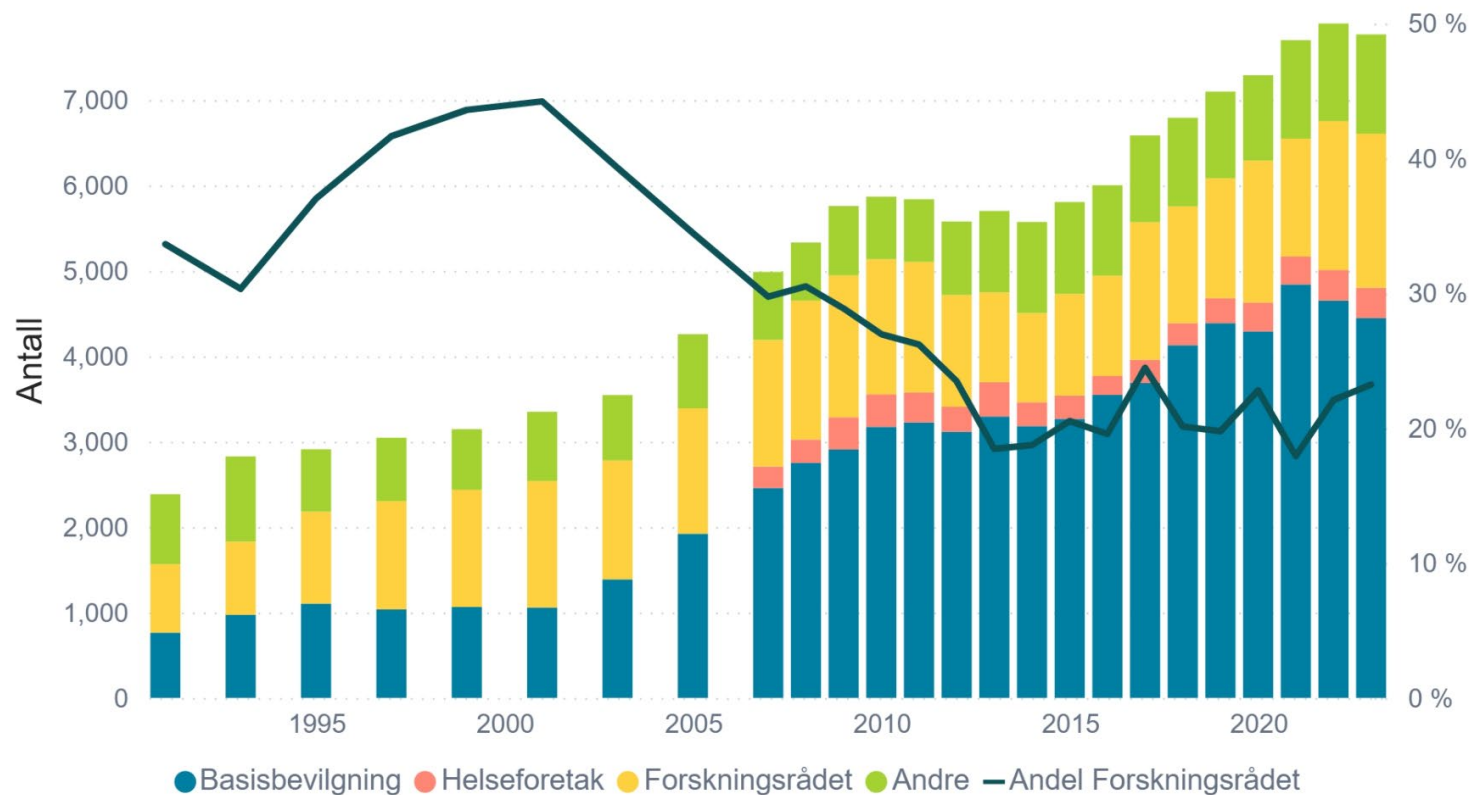
Kilde: SSB, Forskerpersonale, tabell 13515 (delvis), 13921 (delvis), 14585 (delvis)

Finansieringskilde

Den sterke veksten i antall stipendiatstillinger på 2000-tallet er primært finansiert over lærestedenes basisbevilgninger.

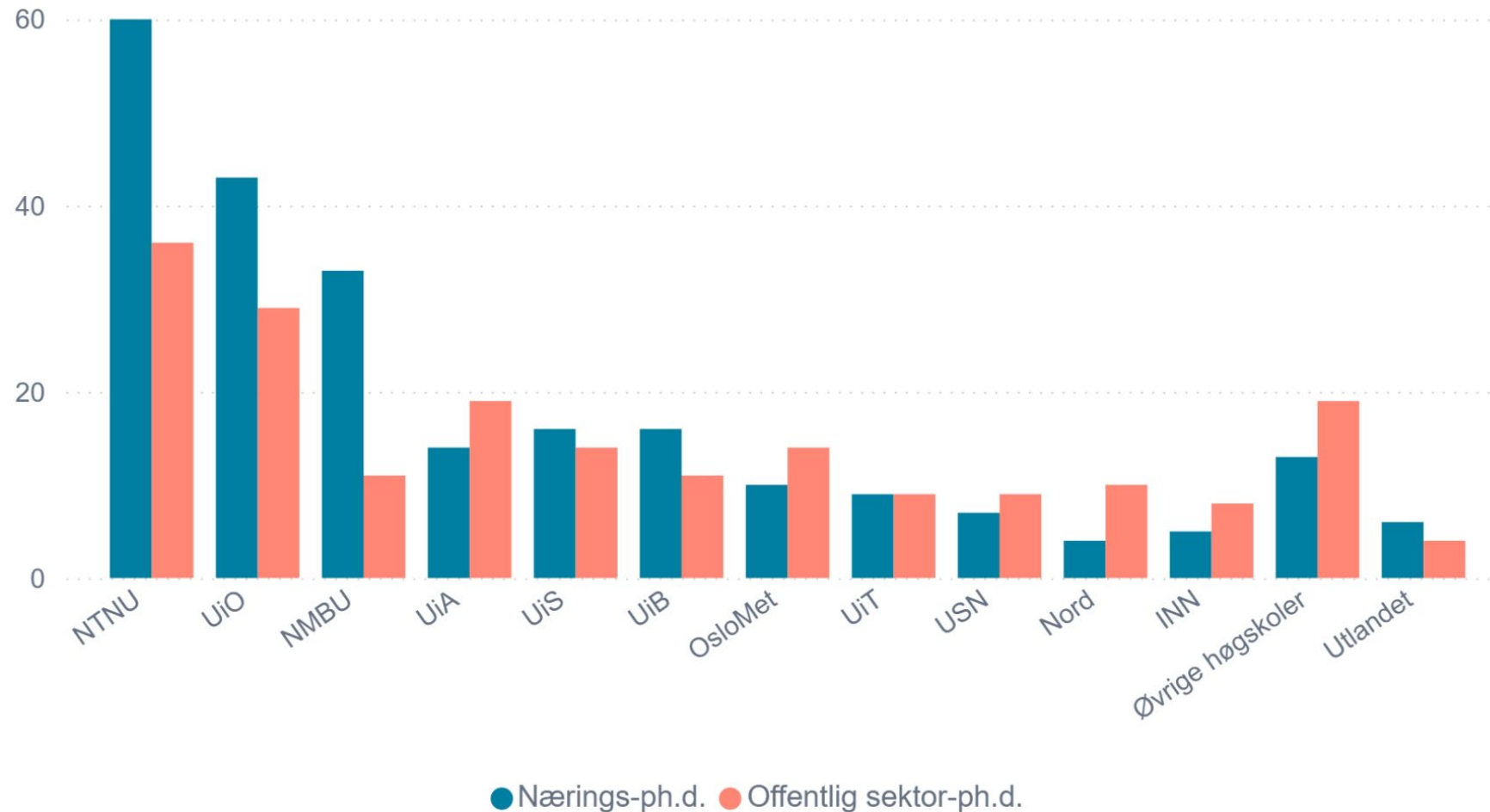
Stillinger som er øremerket av Kunnskapsdepartementet over Statsbudsjettet inngår her.

Ekstrabevilgningen på 200 stipendiatstillinger som kom under pandemien vises tydelig i figuren ved en stor vekst i basisfinansierte stipendiat i 2021. Etter 2021 har imidlertid antall stipendiat finansiert over basisbevilgningen gått merkbart ned, og veksten som finner sted fra 2021 til 2022 skjer primært i forskningsrådsfinansierte stipendiatstillinger.

¹ Stipendiat finansiert av helseforetakene inngår i «Andre» før 2007. For årene 2021 til 2023 er ikke stipendiatene ved universitetssykehusene fordelt etter finansieringskilde og fordelingen er derfor estimert på bakgrunn av forutgående år.

Antall nærings-ph.d.- og offentlig sektor-ph.d.-prosjekter¹ etter institusjon. 2023.

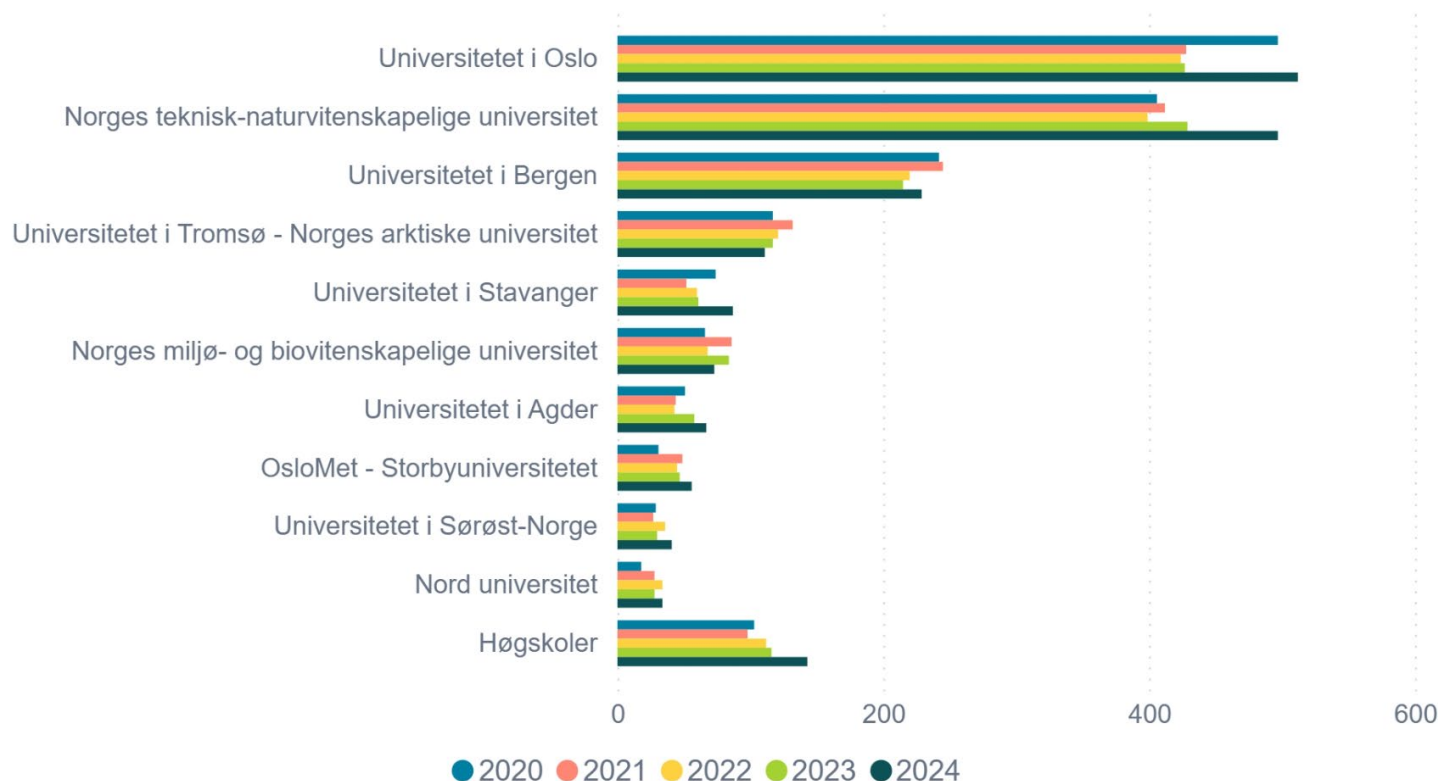
Figuren er sortert etter samlet antall prosjekter fra de to programmene. Kategorien «Øvrige høyskoler» i figuren omfatter NHH Norges handelshøyskole, Norges idrettshøyskole, VID vitenskapelig høyskole, Arkitektshøyskolen i Oslo, Handelshøyskolen BI, Høyskolen i Molde, Høyskolen Kristiania og Høyskolen på Vestlandet.
Kilde: Vedlegg til Tilstandsrapport for høyere utdanning 2025, tabellene V13.11 og V13.12

Avlagte doktorgrader etter gradsgivende institusjon. 2020–2024.

De aller fleste doktorgradene blir tatt ved et universitet, 92 prosent i 2024, og blant disse blir et flertall avlagt ved breddeuniversitetene.

Figur 3.4o viser tall for lærestedene for de siste 5 årene. Universitetet i Oslo og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) er størst, hele 55 prosent av doktorgradene i 2024 ble avlagt ved disse to institusjonene.

Antall avlagte doktorgrader økte også betydelig ved disse to lærestedene fra 2023 til 2024.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13592

Kilder

[Rekruttering til forskning](#) NFR

Systemmelding [Meld. St. 14 \(2024–2025\) - regjeringen.no](#)